

к. філос. н., доц. **Варипаєв О. М.**, к. і. н., проф. **Міносян А. С.**
*Харківський державний університет
харчування та торгівлі*

СТУДЕНТСТВО ЯК РУШІЙ ГЕНДЕРНИХ ПРОЦЕСІВ У КУЛЬТУРІ МІСТА

Постановка проблеми. Проблематика гендерних взаємозв'язків пройшла великий шлях від теоретичних міркувань до практичних досліджень, що аналізували проблематику в галузі соціології, психології, інших гуманітарних дисциплін. За останні роки в Україні накопилася критична маса матеріалу, що дозволяє говорити про розвиток відображення проблематики гендеру в суспільній свідомості. Так, при університетах великих міст України створюються осередки гендерної рівності, гуртки, де проблема гендерних відносин виноситься на широке обговорення.

Тут слід зазначити, що, здавалося б, такі непорушні поняття, як «чоловіче» і «жіноче» – поняття досить рухливі. Вони не тільки мають істотні розходження в тих або інших культурах, але й еволюціонують відповідно до ходу історії, змін у політиці, економіці, соціумі¹.

Виклад основного матеріалу дослідження. На Заході фемінізм критикував культурні й психологічні передумови підлеглого положення жінки в різних галузях діяльності. Феміністи прагнуть змінити соціальну реальність таким чином, щоб жінки грали більш активну роль у формуванні цієї реальності, встановили нові принципи існування співтовариства, відносини, які б ґрунтувалися не на патріархатній моделі, а на ідеалах співробітництва.

Що стосується України, то тут, на думку деяких вітчизняних дослідників, незважаючи на всі розмови про демократію, проблема соціальної дискримінації жінок набула особливої злободенності у зв'язку з розпадом соціалістичного суспільного ладу, зміною соціально-економічного укладу й фактичною ліквідацією соціальних гарантій для родини, дітей, жінок. Відзначається також, що має місце цілеспрямоване відчуження жінок від політики, від влади, від участі в прийнятті політичних рішень і відповідальності за їхнє здійснення. Звичайно ж, з таким положенням справ важко змиритися, особливо в умовах наростаючої світової тенденції до

¹ Wolf N. Fire with fire. The new female power and how it will change the 21st century. London, 1993. p. 56.

встановлення рівноправності статей у всіх сферах діяльності².

На думку багатьох дослідників, у масовій свідомості українців домінують патріархатні установки. Причому на патріархатну модель гендерних відносин орієнтована значна частина самих жінок. Про це свідчать поки що нечисленні, на жаль, гендерні дослідження в нашій країні. Так, згідно даним опитувань жінок, у шкалі уявлень про щастя на першому місці стоять діти, родина; на другому – улаштований побут, любов, чоловік; на третьому – улюблена робота і її узгодження з сімейними інтересами; на четвертому – упевненість у собі й необхідність бути корисною людям; на п'ятому місці – кар'єра³.

Безпосереднім соціальним аттрактором, що сприяє успішній кар'єрі, є здобуття жінкою вищої освіти. Рівень освіти продукує плідну соціальну активність, стає важливим показником гендерної рівності та подолання патріархатних маскулінних стереотипів, принаймні у великих містах країни.

Підтвердженням зазначених тенденцій можуть бути й результати порівняльного соціологічного дослідження кафедри суспільних та гуманітарних дисциплін ХДУХТ (2014-2015 рр.), спрямованого на виявлення життєвих цінностей і пріоритетів студентства.

Як неважко було припустити, матеріальне становище студенток-жінок виявилось недостатньо благополучним. На питання анкети про матеріальну забезпеченість 53 % студентів визначили її як середню, 34 % – як низьку, і тільки 13 відсотків – як достатню. Таким чином, ця категорія студентства лишається однією із неблагополучних у матеріальному відношенні категорії громадян країни.

В атмосфері непевності й розгубленості, що панує в суспільстві, студентки виражають свою впевненість у можливості й здатності впоратися з існуючими проблемами. Більшість (62 %) визначили як найбільш важливу для них цінність закінчення конфлікту та припинення бойових дій, 64% відзначили важливість соціальної справедливості й соціального захисту громадян, 60% - гуманні відносини між людьми. Переважна більшість студентів (80%) так чи інакше беруть участь у суспільному житті.

Основним питанням у блоці анкети «Моральний і світоглядний погляди» було питання про сенс життя. Думки молодих жінок розподілилися в такий спосіб: перше місце розділили наступні моральні цінності:

² Силласте Г.Г. Социальная дискриминация женщин как предмет социологического анализа // Социс. – 1 997 – № 12. – С. 110-117.

³ <http://slavutajournal.com.ua/arxiv-nomeriv/slavuta-vipusk-4-5-2011/genderni-stereotipi-v-suchasnomu-ukraïnskomu-suspilstvi/>

самовираження особистості і її високі досягнення (63 %), створення міцної родини й виховання дітей (57%), далі сенс життя визначався як досягнення матеріального благополуччя (44%), потім у порядку убутання були визначені такі життєві цінності, як одержання максимуму життєвих задоволень, праця на благо суспільства й служіння Богу. Вихід на перше місце в цьому дослідженні сімейних цінностей визначається статевою структурою вибірки. Для порівняння, в аналогічних українських дослідженнях студентської аудиторії при перевазі у вибірці чоловіків на перше місце висувуються матеріальні цінності.

Соціальні цінності студенток визначені перевагою освіти, упевненістю в майбутньому, колом надійних друзів і відповідної поваги серед них. Якщо раніше пріоритетними цінностями в соціальних потребах були спілкування з друзями й творча робота, то відмінною рисою молоді трансформаційного періоду є вибір цінностей, що визначають перспективність, виражену в прагненні до освіти й упевненості в майбутньому. Оцінки молоді характеризуються високою прагматичністю й індивідуалізмом.

Результати соціологічного опитування, проведеного в університеті, показали, що основними мотивами навчальної діяльності для студенток ХДУХТ виявилися: прагнення якнайкраще підготуватися до майбутньої діяльності (76% опитаних), інтерес до досліджуваних предметів і почуття власної гідності та упевненості в своїх силах (по 50%), почуття відповідальності перед близькими (35%) тощо.

У студентському віці формується власний світогляд, "Я-концепція" особистості, що припускає наявність стійкої системи переконань, незалежних від зовнішніх умов і тиску оточуючих. За даними дослідження, у молодих жінок більшу зацікавленість викликає вид діяльності, яким вони хотіли б зайнятися, закінчивши ВНЗ. За діяльність у сфері торгівлі й послуг висловилося 41% респондентів, за адміністративно-управлінську - 30%, за науково-педагогічну - 7%, і 23% студенток готові присвятити себе виробничій діяльності.

Для проведення соціологічного аналізу випускницям і студенткам старших курсів університету був запропонований перелік якостей майбутнього фахівця, і їхнім завданням було проранжувати важливість цих якостей та визначити ступінь задоволеності досягнення цих якостей під час навчання у вузі. Найвища орієнтація зафіксована на такі якості, як уміння й навички науково-дослідної роботи, знання економічних проблем, розуміння методологічних проблем вибраної професії, знання норм професійної етики,

знання естетичних вимог до діяльності фахівця торгівельно-комерційного профілю.

Висновки. З проведеного аналізу ціннісних орієнтацій студенток на якості сучасного фахівця маємо свідчення про домінуючу орієнтацію на професійні якості на противагу моральним якостям, надбанням духовної культури. Недооцінка моральних якостей сучасного фахівця свідчить про серйозні протиріччя навчально-виховного процесу у вищій школі. Вимоги суспільства до особистості фахівця стали за останні роки іншими, однак гуманітарний складник підготовки студента у вищих навчальних закладах України технічного напрямку зменшується з кожним роком.

З іншого боку, соціальне замовлення суспільства на сучасному етапі спрямоване на формування не тільки самостійної, ініціативної особистості, але й формування фахівця як людини культури, яка має великий рівень освіченості та вихована за принципами гендерної рівності, що неодноразово підкреслювалося у зв'язку з приєднанням України до системи європейської освіти⁴.

Отже, гендерна політика міст у сучасній Україні повинна спиратися на університети як осередки культури, звертати увагу на загальну гуманітарну підготовку студенток та запропонувати їм вдалу модель трансляції знань з гендерної політики в інші прошарки суспільства.

⁴ Горошко Е. И. Информационно-коммуникативное общество в гендерном измерении: монографія / Е. И. Горошко. – Харьков: «ФЛП Либуркина Л. М.», 2009. – 816 с.